

Umumi Maden Durumu

1941 Yılıının İlk 9 Ayında Madenciliğimiz

Avrupa harbi bütün arzı sarmış ve teknil kıt'alara yayılmıştır. Dünya tarihinde misli görülmemiş bu siyasî buhran, hiçbir memleketin iktisadî hayatına tesirsiz kalmamıştır. Buna rağmen, Millî Şefimizin 1.11.1941 günü T.B.M.M. kürsüsünden ifade buyurdıkları gibi «Maadîr. sahasındaki istihsal faaliyetlerimizin, içinde bulunduğumuz fevkalâde hal ve şartlardan mümkün olduğu kadar az müteessir olması için devamlı bir surette ve büyük bir gayretle çalışılmaktadır... Gerek sanayi gerek maden sahalarındaki istihsaller çoğalma ve artma yolundaki yürüyüşlerini son sene zarfında da muhafaza etmişlerdir.»

Büyük Önderimizin ifade buyurdıkları bu sevinçli akıbeti Cumhuriyet Hükümetimizin tam vaktinde olan isabetli ve uzgören direktiflerine medyunuz. Bu tedbirler ve teşvikler sayesinde Türkiye madenciliği 1941 yılının ilk 9 ayında da ilerleme seyrini muhafaza etmiş bulunmaktadır. Maden işletmelerimizden aldığımız istatistikî malûmat da bu müsbet durumu rakamlarla teyit etmektedir.

TASKÖMÜR:

Memleketin başlıca enerji kaynağı olan Ereğli-Zonguldak havzasındaki ocakların devletçe işletilmesinin ilk senesindeyiz. Bu teşkilâtlandırma, bütün ocaklara yeknasak bir çalışma istikameti verme, eldeki mevcut kuvvetlerin bilançosunu hazırlama devridir. 1941 senesi Havza için yeni bir intikal ve tanzim yılı olmuştur. Geniş sahalarda dağınık bir vaziyette bulunan büyüklü küçüklü taskömür ocaklarının teşkilâtlandırılması oldukça bir zamana bağlıdır. Havzanın bütün malzemesinin temini işi fevkalâde ahval yüzünden oldukça güçleşmiştir. Buna rağmen taskömür istihsalâtı Havzanın tarihinde görülmiyen seviyeye çıkmıştır.

1940 yılının ilk 9 ayında 2,272.404 tonu bulan ham kömür istihsalâtı 1941 senesinin aynı devresinde 142.067 ton yani % 6,25 nisbetinde artarak 2.414.471 tona balığ olmuştur. Demek ki 9 aylık taskömür istihsalâtı 2.306.869 tonu bulan 1937 bütün yılının istihsalâtına nazaran 107.602 ton yani %4,6 nisbetinde fazladır.

1941 yılının ikincikânun-eylül ayları zarfındaki Havzanın taskömür imraratı ise 1.506.216 tonu tutmuş ve 1940 yılının aynı aylarına isabet eden 1.416.329 tona nazaran 29.887 ton yani %2,03 nisbetinde artmıştır.

1940 ve 1941 yıllarında münferit aylara isabet eden istihsalât ve imrarat miktarlarını aşağıya yazıyoruz (ton hesabına).

A Y L A R	İstihsalât (tuv.)		İmrrat (ayıklan.)	
	1940	1941	1940	1941
İkinci kânun	171.624	193.827	111.191	151.761
Şubat	251.809	269.312	153.795	163.479
Mart	262.908	283.080	177.895	192.367
Nisan	248.804	292.668	185.846	184.154
Mayıs	276.191	300.156	179.934	175.181
Haziran	266.354	288.338	172.861	173.537
Temmuz	262.802	259.228	169.261	167.195
Ağustos	262.615	268.799	153.629	164.947
Eylül	269.297	259.063	171.917	133.595
Yekûn	2.272.404	2.414.471	1.476.329	1.506.216

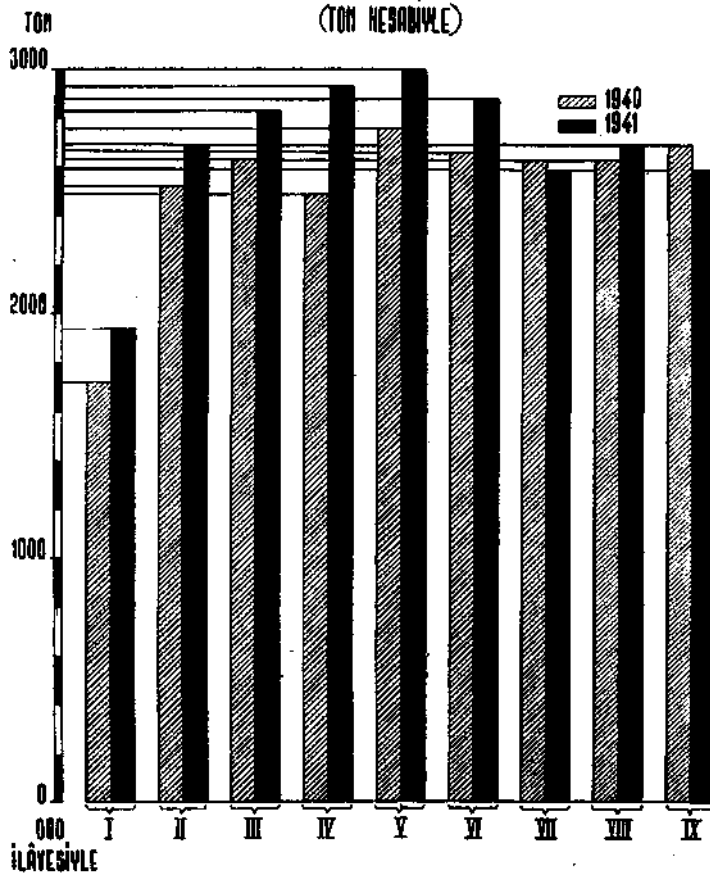
1.506.216 tonu bulan 9 aylık imrratın 460.694 tonu demiryolu ve 1.045.522 tonu ise deniz yolu ile memleketin muhtelif mntakalara sevkolunmuş, kısmen de ihrakiye olarak Türk ve ecnebi gemilerine satılmıştır.

Rus-Alman harbinin başlaması ve Karadenizin harp mmtakasma ithal edilme-sile ecnebi gemilerine doğrudan doğruya havzadan satılan kömür miktarı azalmış ve ancak 12.048 ton tutmuştur. Bu miktardan 10.842 tonu hamule ve 1,206 tonu da ihrakiye olarak alınmıştır.

2.414.471 tonu bulan 9 aylık taşkömür istihsalâtının -Havza mevkilerine göre tanzim olunan cedvele bakılınca- ocakların yeni taksimatı sayesinde, Zonguldak, Kozlu ve Kilimli mevkilerinin istihsalâtında aşağı yukarı muvazi bir inkişaf göze çarpar. Mevzubahis mevkilerden her birinin ikincikânun-eylül istihsalâtı 700.000 tonun fevkindedir. Ancak Ereğli mevkiinin istihsalâtı takriben 1940 senesi seviyesinde kalmıştır:

A Y L A R	Zonguldak	Kozlu	Ereğli	Kilimli
İkinci kânun	57.849	55.325	16.132	64.526
Şubat	77.689	72.402	30.240	88.981
Mart	82.533	76.523	33.591	90.433
Nisan	83.137	81.656	36.199	91.676
Mayıs	86.563	85.977	32.944	94.672
Haziran	86.281	86.000	33.498	82.559
Temmuz	77.332	82.658	29.396	69.842
Ağustos	80.508	84.065	30.998	73.228
Eylül	75.881	80.017	30.138	73.027
Yekûn	707.773	704.618	273.136	728.944

1940 VE 1941 SENELERİ AYLARA GÖRE TAŞKÖMÜR İSTİHSALÂTIMIZ

Havzanın muhtelif mevkilerinde 1.141 günü 122.733 tonu bulan taşkömür stoku 30.941. tarihinde 75.850 tona düşmüştür. Bu miktarın 60.023 tonu ayıklanmış ve yıkanmış olup, 15.827 tonu tuverian kömürdür.

Taşkömür istihsalâtının artmasına mîvazi bir şekilde Sömikok ve Briket istihsal ve imraratı da 1940 yılının ilk 9 ayına nazaran oldukça bir terakki kaydetmiştir. Mecmuamızın 2/23-1941 sayısında münderiç 1940 yılına ait istihsal ve imrarat cetveli ile mukayese edersek sömikok imraratında 1940 yılının aynı devresine nazaran 6.179 ton yani % 14,3 nisbetinde yeni bir artış görürüz. Briket imraratı ise aynı aylar içinde 21.746 tondan 23.365 tona çıkarak 1.619 ton yani %7,5 nisbetinde çoğalmıştır. Briket

istihsalâtı da 22.005 tondan 26.974 tona yükselmiş ve 4.969 ton yani % 22,6 nisbetinde artmıştır.

1941 yılının ikincikânun ile eylül aylarına isabet eden sömikok ve briket istihsalâtı ile imraratı aşağıdaki şekli almıştır (ton hesabı):

A Y L A R	S ö m i k o k		B r i k e t	
	İstihsalât	İmrarat	İstihsalât	İmrarat
İkinci kânun	4.832	2.905	2.091	2.207
Şubat	4.593	5.979	1.826	1.599
Mart	4.990	4.255	4.318	4.285
Nisan	4.595	4.595	4.714	4.714
Mayıs	5.391	3.062	1.290	1.798
Haziran	4.708	5.294	3.196	2.704
Temmuz	4.796	10.578	1.818	2.066
Ağustos	4.912	7.002	3.439	2.893
Eylül	4.836	5.670	4.282	1.099
Yekûn	43.653	49.340	26.974	23.365

Somikok imraratının artması karşısında havzadaki mevcut stoklar sene başına nazaran azalmıştır. 1.1.1941 tarihinde 6.623 tonu bulan sömikok stoku 30.9.41 günü 1.491 tona inmiştir. Buna mukabil aynı tarihlerdeki briket stoku, 1941 istihşalâtının terakkisi sayesinde, imraratın fazlalaşmasına rağmen 735 tondan 4.323 tona çıkarak aşağı yukarı 6 mislini bulmuştur.

Kömür ocaklarının tevessüü ve istihşalâtın tezayüdü, tabîî olarak, işçi ve yevmiye adedinin artmasını mucip olmuştur. 1939 senesinde 5.554.568 yevmiyeye mukabil 1940 yılında bu adet 6.321.796-ya çıkmıştır. Aynı zamanda işçilere tediye edilen ücret tutarı da 6.257.014 liradan 1940 senesinde 7.281.968 liraya yükselmiştir. Mevzubahis yılların malzeme sarfiyatındaki artışı gözden geçirirsek işletmelerde bu vazaj ve tamir işlerinde kullanılan direk miktarı 1939 yılında 129.284 metre mikâb iken 1940 da 141.371 metre mikâba çıkmıştır. Dinamit sarfiyatı aynı seneler zarfında 160.462 kilogramdan 190.532 kg-a baliğ olmuştur. Bu miktardan 74.343 kilosu kömür istihşalâtı ve 117.189 kg-ı ise ihzari ameliyat için sarfedilmiştir.

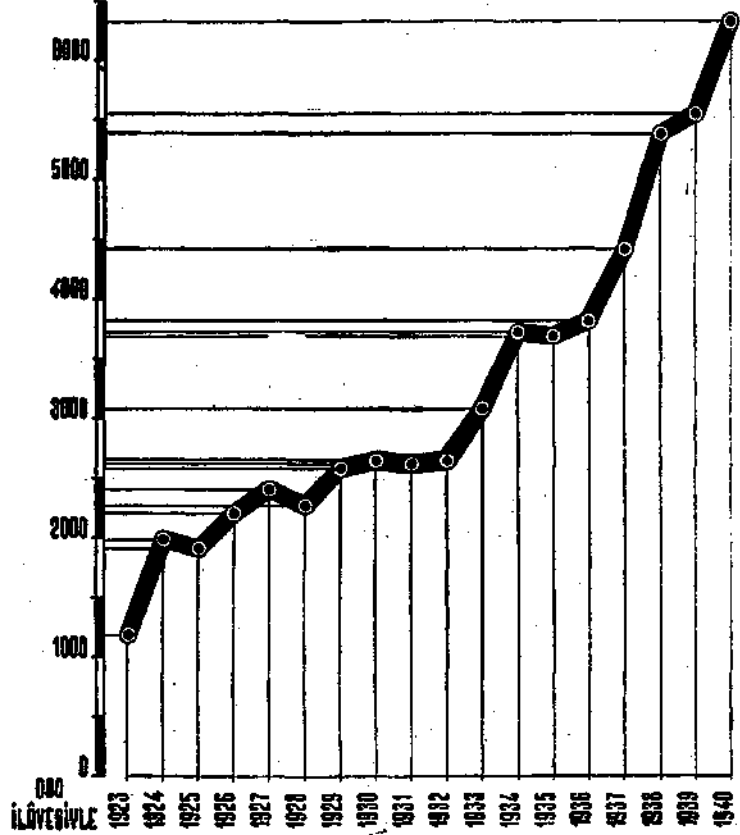
Ocaklarda çalışan işçilerin yevmiye ücret vasatı 1939 da 112 kuruştan 1940 yı-

dayetinden itibaren Ereğli havzasının devletçe işletilmesiyle işçi meselesinin ıslahına ve geçinme seviyesinin yükselmesine büyük bir ehemmiyet verilmeğe başlanmıştır. Millî Şefimiz'in 1.11.41 günü T.B. M.M.-İ açılışında ifade buyurdıkları gibi hükümetimiz Havzada «çalışan binlerce işçinin geçim ve sağlıklarım, rahatça çalışmalarım da emniyet altına almıştır.» işçilerin menfaatlerini koruyan kanun Millet Meclisinin ilgili encümenlerinde tetkik edilmektedir.

Meslekî risk esasına istinat eden işçi ve müstahdemlerin işten mütevellit arızalarının tanzimi hakkında iş verenlerin hukukî mes'uli-

EREĞLİ_ZONGULDAK HAVZASI 1923_1940

SENELERİNDE ÇALIŞILAN YEVMIYE ADEDİ

yeti yerine kaim olan iş kazaları ve meslekî hastalıklar sigortası, tıbbî yardımlar,-devamlı ve muvakkat maluliyet devresinde ödenecek gündelik tazminat, ortopedi ve protez levazımının temini ile tecdidi ve bunun için nakliyat ücretlerinin tevdiyi, cenaze masrafları ve haleflerine ödenecek tazminat meseleleri yakında kanun mahiyetini alacaktır. Aynı zamanda işçilerle iş verenler arasında aracılık edecek bir teşkilâtın kurulmasına dair olan kanun projesi Meclise sunulmuş bulunmaktadır.

Memleketimizin endüstrileşmesine muvazi bir şekilde işçi sınıfı arttığı gibi, muhtemel kazalar ve meslekî hastalıklar vak'alarının da çoğalacağı bedihidir. Bundan dolayı Cumhuriyet Hükümetimizin bu istikamette aldığı isabetli tedbirlerin tam zamanında olması memnuniyete şayandır. Diğer taraftan havzada açılan muhtelif madenci kursları en elverişli ve emin çalışma usullerini tenvir ve kazalarla mücadele islerini tasrih ettiğinden mümkün mertebe arızasız çalışmağa doğru önemli adımlar atılmıştır.

Taşkömür havzasındaki kazalardan malûl olan veya ölenlerin sayısı evvelki senelere nazaran nisbeten azalmıştır. 1939 senesinde beher 10.000 yevmiyeye isabet eden kazalardan ölüm vasatı 0,022 iken, 1940 yılında bu vasatî 0,018-e inmiştir. Bil rakamın, alınan isabetli tedbirler neticesinde, asgarî hadde ineceğini ümit ederiz.

Memleketin yakıcı istihsalâtını teşvik için onikinci tasarruf ve yerli mallar haftası dolayısıyla kömür ocakları işçileri arasında bir istihsal müsabakası tertip olunmuştur. Bu müsabakada birinciliği kazanana 600 lira miktarında bir mükâfat verilecektir.

LİNYİT:

Memleketimizin nisbeten genç olan linyit endüstrisi sevinçle anmaya değer bir şekilde inkişaf etmektedir. 1925 yılında işletilmesine başlanan bu yeraltı servetimizin imraratı son 16 sene zarfında 4.610 tondan 219.575 (1940 yılında) çıkarak 47,63 mislini bulmuştur.

1941 yılının ikincikânun ilâ eylül aylarındaki linyit istihsalâtı 1939-un senevi istihsalâtım bile %35,6 nisbetinde asarak 204.086 tona baliğ olmuştur. Bu miktar 1940 yılının aynı devresine isabet eden istihsalden 36.086 ton yani %21,5 nisbetinde fazladır. 1941 yılının ilk 9 aylık imraratı ise 1940-ın aynı aylarına nazaran %17,5 nisbetinde bir tezayüt kaydetmiştir. 1941-in ilk 9 ayında cem'an 189.429 ton linyit imraratı yapılmıştır.

Memleketin linyit istihsalâtının artmasında Eti Bank ile Devlet Demiryollarının bu sahadaki faaliyetleri, takdirle anılacak âmillerdir. Eti Bank'a ait olan ve Soma, Değirmisazile Tavşanlı madenlerinden müteşekkil Garp Linyitleri işletmesi, 1941 yılının ilk 9 ayında 128.752 ton linyit istihsal etmiştir ki, bu da umum istihsalâtın %63.1-ini teşkil eder.

Garp Linyitleri İşletmesinin 1941 ilk 9 aylık istihsalâtım 1940 senesinin aynı ayları zarfında elde edilen 111.977 tonla mukayese edersek 1941 de 16.775 ton yani %15 nisbetinde bir artış kaydederiz.

Garp Linyitleri İşletmesi dahilî piyasaya 1941 yılının ilk 9 ayında cem'an 119.692

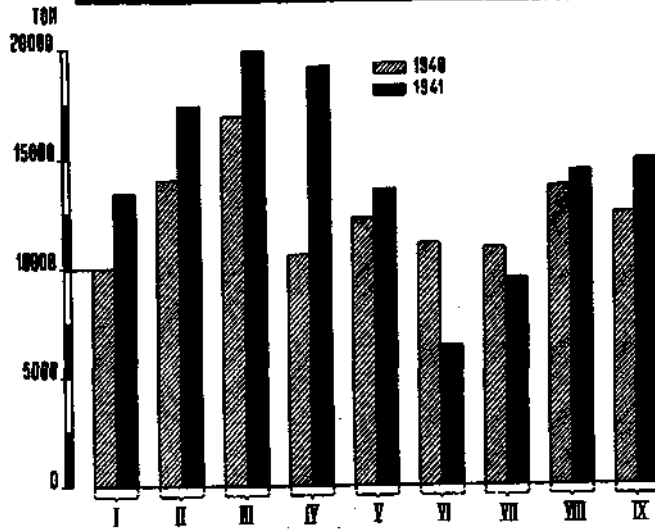
ton linyit imrar etmiştir. Bu işletmenin umumî imrarrattaki hissesi %63,2-yi tutmuştur. Aylara isabet eden istihsalât ve imrarratın madenlere göre ayrılışı aşağıdadır (ton hesabı ile):

AYLAR	S o m a		T a v ş a n l ı		D e ğ i r m i s a z	
	İstihsalât	İmrrat	İstihsalât	İmrrat	İstihsalât	İmrrat
İkinci kânun	6.762	6.495	2.732	3.229	3.899	4.292
Şubat	8.303	7.150	3.680	3.450	5.473	5.381
Mart	8.628	10.040	4.271	3.861	7.017	7.055
Nisan	8.291	8.906	4.647	3.649	6.251	4.786
Mayıs	6.409	4.455	2.164	6.701	4.981	2.461
Haziran	4.168	6.286	15	96	2.202	1.386
Temmuz	7.387	7.122	205	703	1.980	3.055
Ağustos	7.630	7.380	2.521	2.954	4.228	2.640
Eylül	6.953	6.362	3.972	2.350	4.983	2.447
Yekün	64.531	64.196	24.207	21.993	40.014	33.503

Devlet Demiryolları tarafından işletilen Amasya vilâyeti Merzifon kazasındaki Çeltik madenlerinin 1941 ilk 9 ayında istihsalâtı 46.424 tona baliğ olmuş ve 1940 yılının aynı aylarına nazaran %14,5 nisbetinde bir artış kaydetmiştir. Soma madenlerinden sonra istihsal bakımından ikinci mevki tutan Çeltik linyit işletmesi umumî istihsal yekûnuna %22,75 nisbetinde iştirak etmiştir. Bu madenlerin ilk 9 aylık imrarratı ise 45.443 tonu bulmuştur.

Devlet sermayesile işletilen linyit mâdenleri arasında Sümer Bank'ın Aydın-Nazilli'deki Gerenez işletmesi 1941 yılının ilk 9 ayında 4.206 ton istihsal ve 5.506 ton imrarrat yapmıştır. 1940 senesinin 12 aylık imrarratı ancak 2.915 tonu bulan Gerenez

GARB LİNYİTLERİ İŞLETMESİNİN 1940 VE 1941 YILLARINDA AYLARA GÖRE İSTİHSALATI

linyit madenleri 1941-in ikincikânun ilâ eylül ayları-zarfında linyit sevkiyatını aşağı yukarı bir misli artırımağa muvaffak olmuştur. Mevzubahis işletme 1941 yılının ilk 9 aylık istihsal yekûnuna % 2,06 nisbetinde hissedar olmuştur.

Hulasaten diyebiliriz ki, devlet müesseseleri tarafından işletilen linyit madenlerimiz istihsal ve imrarat miktarları sistematik bir şekilde artmaktadır. Bu üç müesseseye ait işletmeler 1941 yılının ilk 9 aylık istihsalât yekûnuna %92,8 nisbetinde ve imrarata ise %90,1 nisbetinde iştirak etmişlerdir. 1941 yılında işletilen linyit madenlerinin sayısı 23-ü bulması nazarı itibara alınırsa hususî eşhas veya şirkete ait mütebaki 18 işletme umum linyit istihsalâtına ancak %7,2 nisbetinde hissedar olmuştur. Hususî işletmelerden Kütahya-Emet'in Kızılbük madenleri 1941 yılının ilk 9 ayında 4.638 ton ve Burdur vilâyetinde Sultandere madenleri 4.381 ton istihsal etmişlerdir. Demek ki mevzubahis iki işletme umum yekûna %4,42 nisbetinde iştirak etmelerine göre kalan 16 işletmenin hissesi ancak %2,78-i bulmuştur.

1941 senesi ilk 9 aylık linyit istihsalât ve imraratının madenlere göre tevezzüü şöyledir (ton hesabıyla):

Madeni işleten	Maden ismi	Mevkii	İstihsalât	İmrarat
Eti Bank	Soma	Manisa - İdilköy	64.531	64.196
" "	Değirmisaz	Kütahya - Emet	40.014	33.503
" "	Tavşanlı	" - Tavşanlı	24.207	21.993
D. D. Y.	Çeftik	Amasya - Merzifon	46.426	45.443
Sümer Bank	Gerenez	Aydın - Nazilli	4.206	5.506
Değirmisaz Trak T. A. Ş.	Kızılbük	Kütahya - Emet	4.638	3.170
Balkaya Linyit M.	Balkaya	Erzurum - Oltu	2.146	1.398
Ağzıaçık L. M. Ş.	Ağzıaçık	Erzurum	1.409	1.409
	Gemerek	Sivas - Şarkışla	2.626	2.605
Halil Rahmi	Değirmisaz	Kütahya - Emet	1.430	770
Osman Nuri Karabıyık	Cuina Ovası	İzmir - Yeniköy	1.186	732
Yusuf Ziya Nayman	" "	" "	1.005	898
İmtiyaz sah. 1/1	Sultandere	Burdur	4.381	4.311
Şahin Ali Linyitleri	Şahinali	Aydın - Gülhisar	900	1.230
—	Bozbelen	Kütahya - Tavşanlı	592	719
—	Büyük İlet	" "	789	405
Diğer yedi linyit mad.		Muhtelif	3.602	1.141
		Yekûn ton	204.086	189.429

Linyit istihsalâtımızı arttırmak maksadiyle 27.11.41 tarihinde Koordinasyon Heyeti tarafından ücretli is mükellefiyetinin Soma, Tavşanlı ve Kütahya linyit madenlerinde de tatbiki kararlaştırılmıştır. Bu karara göre Kütahya, Manisa ve Ba-

likesir vilâyetleri ahalisinden maden işlerinde çalışan, maden işçiliğini âdet edinen ailelerden veya hiçbir işle meşgul olmayanlardan linyit madenlerinde istifade edilecektir,

METALLER —DEMİR:

Karabük Demir ve Çelik fabrikalarının tevsine muvazi bir şekilde memleketin muhtelif mıntakalarında demir cevheri yataklarının keşfi, etüdü ve işletilmesi ilerlemektedir. Adapazarı demir alanlarında ihzari işlere devam olunurken, Divrik demir madenlerindeki demir cevheri istihsalatı halihazır memleket ihtiyacını fazlasile temin etmektedir. 1940 yılında 130.337 ton ayıklanmış demir cevheri istihsal eden Divriği Demir Madenleri İşletmesi 1941 yılının ilk 9 ayında 57.661 ton demir cevheri istihsal etmiştir. Aynı aylar zarfında Karabük'e 62.560 ton sevkolunmuştur. İstihsalâtın mühim bir kısmı Cürekk mevkiine isabet etmiştir.

KROMCEVHERİ:

İhracat maddelerimiz arasında mühim-mevkii olan krom cevheri istihsalatı, bütün dünyayı saran harp ve deniz yollarının gittikçe artan emniyetsizliği yüzünden en fazla müteessir bulunan yeraltı servetimizdir. Hazar senesi olan 1938-e kadar muntazaman artan ve mevzubahis senede 208.405 tonu tutan krom cevheri ihracatımız, harbin Akdenizle Adalar denizine ve Atlantik Okyanusuna teşmili ile mecburî bir şekilde azalmaya başlamış ve 1940 senesinde 182.327 tona inmiştir. İhracatın güçleşmesi karşısında krom cevheri istihsalâtının tahdit edilmesine lüzum görülmüştür. Dünya krom cevheri yataklarının en zenginine mâlik bulunan memleketimiz, bu kıymetli madenle bütün Avrupa endüstrisinin ihtiyacını tatmin edebilecek bir vaziyette ise de, fevkalâde ahval yüzünden istihsalâtta yeni bir azalış kaydedilmiştir.

1941 yılının ilk 9 ayında cem'an 121.120 ton krom cevheri istihsal olunmuştur. Memleketin kromit istihsalâtında devlet sermayesi ile çalışan Şark Kromları T.A. Ş.-ti ikincikânun ilâ eylül ayları zarfında 56.894 ton krom cevheri istihsal etmiştir. Bu şirketin umum istihsalât yekûnundaki hissesi %47-yi bulmuştur. Şark Kromları. Guleman 1941 yılının ilk 9 aylık imraratı 61.062 tonu tutmasına bakılırsa umum imrarata %63,6 nisbetinde iştirak etmiş demektir.

61.062 tonu bulan imraratın 60.902 tonu haricî satış ve 160 tonu dahilî satıştan ibarettir.

1941-in ikincikânun ilâ eylül aylarına düşen memleketin krom cevheri imraratı 96.123 tonu bulmuştur. Bu miktardan pek azının dahilî piyasa sevkolunmasına bakılırsa 1941 yılının aylık krom ihracatı 10.500 tonu tecavüz etmiştir.

Dünyanın geçirdiği siyasî ve iktisadî buhrana rağmen 1941 senesinde memleketimizde 24 krom madeni işletmelerine devam etmiştir. Elâzığ-Guleman madenlerinden sonra Kütahya-Tavsanlı'daki Dağardı madenleri 1941 yılının ilk 9 ayında 15.930 ton krom cevheri istihsal ederek ikinci mevki tutmuştur. Dağardı işletmesi 9 aylık istihsal yekûnuna %13,2 nisbetinde hissedar olmuştur. Demek ki, mevzubahis

iki işletme umum istihsalin yansından fazlasını temin etmiştir. Mütebaki 22 işletmenin umum yekûndaki hissesi ancak %38,8-i bulmuştur.

1941 yılının ikincikânun ilâ eylül aylarında münferit madenlere isabet eden istihsal ve imrarat miktarları aşağıdaki hali almıştır:

Maden ismi	Yeri	İstihsalât	Imrarat
Şark Kromları T. A. Ş.	Elâzığ - Guleman	56.894	61.062
Dağardı	Kütahya - Tavşanlı	15.950	11.300
Demirkazık	Muğla - Fethiye	7.159	—
Kavak	Eskişehir vil.	6.729	7.385
Isaklar	Bursa - Orhaneli	7.221	12.122
Taştepe	Eskişehir vil.	2.556	1.758
Başören	" "	1.701	2.496
Karlıyer	Kütahya - Tavşanlı	7.245	—
Kargifoça	Muğla - Fethiye	5.137	—
Çenger	" "	1.179	—
Beskese	" - Beskese	1.650	—
Cardı Kırmancılar	Bursa - Orhaneli	1.069	—
Bilüçlü	Muğla vil.	1.241	—
Sandalbaş	" "	1.127	—
Sıradere	" "	1.962	—
Diğer 9 işletme	Muhtelif	2.282	—
	Yekûn ton	121.102	96.123

BAKIR:

1937 senesinde Devlet sermayesile işe başlayan bakır sanayimiz son 4-5 sene içinde inkişaf üzredir. 1937 yılında 401 tonu bulan külçe bakır imraratı, 1940 da 17,5 misline çıkarak 7.046 tona baliğ olmuştur. 1941 yılının ilk 9 ayında da bakır istihsalâtı inkişaf hızını muhafaza etmiş ve 1940 senesi 12 aylık istihsal seviyesini aşarak 7.805 tona baliğ olmuştur. Bu miktardan 845 tonu musaffa bakır olup mütebaki 6.960 tonu külçe bakır teşkil etmiştir.

Memleketin bakır sanayii merkezi rolünü oynamakta olan Ergani madenleri 9 aylık istihsalâta 6.918 tonla yani %88,6 nisbetinde iştirak etmiştir. Buna mukabil Kuvvarshan Bakır madenlerinin 9 aylık külçe bakır istihsalâtı ancak 887 tonu tumuştur. Bu miktarların aylara göre taksimatı şöyledir (ton hesabı):

A . Y L A R	Ergani Bakır Madeni		Kuarshan Külçe	Yekûn
	Külçe	Musaffâ		
İkinci kânun	1.030	---	48	1.078
Şubat	278	405	120	803
Mart	360	440	146	946
Nisan	800	---	---	800
Mayıs	400	---	34	434
Haziran	820	---	21	841
Temmuz	720	.	236	956
Ağustos	840	---	177	1.017
Eylül	825	---	105	930
Yekûn	6.073	845	887	7.805

Ergani Bakırı T.A.Ş.-ti 1941 yılının ilk 9 ayında 578 tonu ecnebi memleketlere ve 159 tonu dahilî piyasaya olmak üzere cem'an 737 ton musaffa bakır imrar etmiştir. Buna mukabil Kuarshan Bakır Madenleri İşletmesi aynı aylar zarfında 804 ton külçe bakır satışı yapmıştır. Bu miktardan 705 tonu memleket dahiline ve 99 tonu da ecnebi ülkelere sevkolunmuştur. Demek ki 1941 yılının ikincikânun ilâ eylül aylarında bakır ihracatı 677 tonu bulmuştur. 9 aylık umum imrarat miktarı ise 1.541 tondur.

Murgul bakır madenlerinin ihzarı işleri hitama ermek üzeredir. Milli Şefimizin ifadesiyle «Küre bakır madeni de ümit verici bir safhaya girmiştir.»

DİĞER MADENLERİMİZ:

Memleketimizin döviz kaynağı olan diğer yeraltı servetlerimizden Tokat-Turhal madeninde istihsal olunan antimuan istihsalâtı 1941 yılının ilk 9 ayında 112 tonu bulmuştur. Aynı aylar zarfında cıva istihsalâtı 219 şişe ve ayrıca 957 ton cıva cevheri teşkil etmiştir. İzmir'in Karaburun civarında bulunan cıva madenlerinden 1941 yılının ikincikânun ilâ eylül ayları içinde cem'an 173 şişe cıva imrar olunmuştur.

Zımpara istihsali ile 1941 senesinde 13 maden meşgul olmuş ve mevzubahis yılın ilk 9 ayında 3.255 ton zımpara elde edilmiştir. Bu miktardan 852 tonu imrar olunmuştur. İkincikânun-eylül aylarında münferit işletmelerin, zımpara istihsal ve imraratı 13-üncü sayfa başında gösterilen hali almıştır (ton hesabı).

Bunlardan maada hesap devresi zarfında 300 ton manyezit ile 1000 ton manganez cevheri imrar olunmuştur. 1940 yılının manganez imraratı ancak 460 tonu bulunmasına bakılırsa 1941-in ilk 9 ayında evvelki seneye nazaran bir mislinin fevkinde manganez imrar olunması, bu yeraltı servetimizin işletilmesinde de şayanı memnuniyet bir terakki mevcut olduğuna işaret eder.

Maden	Vilâyet ve Kaza	İstihâl	İmrrat
Kozağaç	Muğla	852	255
Kayabaşı	Muğla - Milas	678	--
Şehköy 336	" "	385	--
Tuzabad	" "	93	274
Kadıköy	Muğla - Mesken	196	162
Kuşadası	İzmir	183	61
Yeniköy	İzmir - Tire	163	100
Kemer Kayas	Aydın - Söke	174	--
Elmacık	Muğla	224	--
Diğer 4 işletme	Muhtelif	307	--
	Yekûn ton	3.255	852

MADENÎ OLMAYAN ZUHURAT :

Madenî olmayan yeraltı servetlerimiz arasında bilhassa borasit istihâlâtımızın son seneler zarfındaki artışı alâkayı muciptir. 1938 senesinde 4.064 tonu bulan borasit imrratı 1940 yılında 5.380 tona çıkmıştır. Sultancayı borasit madenleri 1941 yılının ilk 9 ayı zarfında 3.744 ton istihâl kaydetmiştir. Bu miktardan 2190,4 tonu imrr olunmuştur.

3.744 tonu bulan borasit istihâlâtının aylara göre olan tevezzüü şöyledir (ton hesabıyla):

Aylar	Ton	Aylar	Ton	Aylar	Ton
İkinci kânun	420,01	Nisan	403	Temmuz	418,39
Şubat	502,94	Mayıs	360,56	Ağustos	416,23
Mart	405,88	Haziran	413,32	Eylül	398,70

1931 yılına kadar bağlarımızı koruma ve diğer sanayi-ihitiyaçlarını temin maksadiyle hariçten ithal edilmiş bulunan kükürt istihâlâtı da son senelerde sayanı memnuniyet bir şekilde inkişaf etmiştir. 1940 yılında 2.396 tonu bulan memleketimizin kükürt imrratı 1941 yılının ilk 9 ayında 3.950 tona baliğ olmuş ve 1940 yılının aynı devresine isabet eden miktara nazaran aşağı yukarı Lir bucuk misli çoğalmıştır. 3.950 tonu bulan kükürt imrratınının 3.825 tonu İsparta vilâyeti Keçiborlu ve 125 tonu ise Denizli vilâyeti Teketurgaz işletmeleri tarafından temin olunmuştur.

Dokuz aylık kükürt istihâlâtımız ise, 1.561 tonu Keçiborlu Kükürtleri T.A.Ş.-tine ait olmak üzere, 1.686 tonu tutmuştur. 1941 ortalarında-kükürt ton basma vasatı olarak 120 liradan muamele görmüştür.

Memleketimiz dünyanın en zengin lületaşı zuhuratına malik olup mevzubahis yeraltı servetimiz ihracat maddelerimizden birini teşkil eder. Dünyayı saran siyasî buhran iktisadî bağları çözdüğünden lületaşı istihsalâtı tahdit edilmek mecburiyetinde kalmıştır. Bundan dolayı 1940 yılında 517 sandığı bulan lületaşı imraratı 1941 yılının ilk 9 ayı zarfında 234 sandığı tutmuştur. Maamafih 1941-in aynı devresi zarfında 246 sandık lületaşı istihsal olunmuştur. Lületaşı müstahsillerinden Eskişehir civarında Kemikli madenleri işletmelerini muvaffakiyetle idame ettirmiştir..

Son seneler zarfında sistematik bir şekilde yapılan jeolojik araştırmalar neticesinde memleketimizin muhtelif mıntakal arında kimyevî bakımdan Amerika B.D.-i ve Avrupanın en meşhur ılıca ve şifalı menbalarına muadil maden suları keşfolunmuş ve etraflıca tetkik edilmiştir. Halkın refah ve irfan seviyesinin yükselmesine muvazi olarak maden sularına olan alâka da gittikçe artmaktadır. Bundan dolayı 1932 senesinde 100.209 litreyi tutan maden suyu imraratı 1940 yılında 1.015.696 litreye balığ olmuştur.

1941 yılının ilk 9 ayında cem'an 724,692 litre maden suyu istihsal olunmuş ve bu miktardan 684.897 litresi dahilî piyasada satışa çıkarılmıştır.

Maden suyu istihsalâtında Afyon-Karahisar menbaları 577.645 litre ile %79,7 nisbetinde hissedar olmuştur. Başlıca maden suyu menbalarının 1941 yılında aylara göre istihsal ve imraratı şöyledir (litre hesabıyla):

A Y L A R	Afyon - Karahisar		Trabzon - Kisarna		Bursa - Gündert	
	İstihsalât	İmrrat	İstihsalât	İmrrat	İstihsalât	İmrrat
İkinci kânun	16.338	24.750	15.160	15.160	1.830	1.759
Şubat	—	11.633	8.439	8.439	1.605	1.770
Mart	24.212	5.475	17.149	17.149	2.080	2.072
Nisan	128.095	98.975	19.258	19.258	2.403	2.433
Mayıs	143.725	130.030	18.111	18.111	2.267	2.224
Haziran	25.571	41.891	11.216	11.216	2.349	2.392
Temmuz	103.001	87.091	12.054	12.054	2.929	2.800
Ağustos	48.825	70.575	12.700	12.700	2.057	2.167
Eylül	87.878	67.200	13.737	13.737	2.303	2.436
Yekün	577.645	537.620	127.224	127.224	19.823	20.053

1940 yılında 99 tonu bulan amyant imraratı 1941 senesinin ilk 9 ayında 72 tonu tutmuştur.

Memleketin yapıcılık faaliyetinde mühim rol oynayan çimento istihsal ve imraratı da muntazam bir şekilde ilerlemekte berdevamdır. 1931 senesinde 108.309 tonu bulan çimento imraratı son 10 sene zarfında bir buçuk misli çoğalarak 1940 yılında

267.058 tona çıkmıştır. 1941 yılının ikincikânun ilâ eylül ayları zarfında cem'an 213.183 ton çimento imraratı yapılmıştır. 1940 senesinin ilk 9 ayına isabet eden imrarat miktarı 200.293 tonu bulmasına bakılırsa, 1941-in aynı devresi zarfında 12.890 ton yani %6,45 nisbetinde yeni bir artış dikkate şayandır.

Memleketimizin muhtelif mıntakalarında mebzul miktarda mevcut olan mermer yataklarının işletilmesine ancak 1935 yılında başlanmış olmasına rağmen bu sahada da son zamanlarda şayanı kayıt ilerlemeler mevcuttur. 1940 senesi zarfında cem'an 6.425 ton moloz ve 355 metre mikâb levha mermer dahilî piyasaya sevk edilmiştir. 1941 yılının ilk 9 ayındaki mermer imraratı 750 ton moloz ve 79 metre mikâb levhayı bulmuştur.

Safi kil imraratına gelince bu sahada da sevinçle anılacak bir ilerleme göze çarpmaktadır. 1940 yılında 6.896 tonu bulan kil imraratı 1941-in ilk 9 ayında 6.799 tonu tutmuş ve evvelki senenin aynı devresine isabet eden imrarat miktarını 1.627 ton yani %31,3 nisbetinde aşmıştır.

Nihayet, değirmen taşı imal ve imraratı da 1941 yılında inkişaf seyrini muhafaza ederek mevzubahis senenin ilk 9 ayında 3.035 tek, 1.021 çifte ve 1.112 parçayı bulmuştur. 1940 yılındaki değirmen taşı imraratı 886 tek, 770 çifte ve 1.037 parçayı tutması nazarı itibara alınırca 1941 yılının 9 aylık istihsalâtı evvelki bütün seneye isabet eden miktarın fevkinde olduğunu sevinçle kaydederiz.

Hülâsa, millî madenciliğimizin 1941 yılı ilk 9 aylık faaliyet bilançosunu yaparkeij, iftiharla diyebiliriz ki, dünya siyasî, iktisadî buhranına ve bütün güçlüklerle rağmen yeraltı servetlerimizin işletilmesi Cumhuriyet idaresince verilen inkişaf hızını muhafaza etmiş ve *Büyük Önderimizin ifadesiyle* maden işletmelerimiz de, «memleket ihtiyaçlarından büyük bir kısmının karşılanması hususunda yüksek ve takdire şayan bir kabiliyet gösterilebilmiştir.»

Cihan Harbi Arifesinde Dünya Madenciliği

UMUMÎ VAZİYET:

Avrupa harbi 28 inci ayında Amerika kıt'asına kadar genişlemiş ve yer yüzünü sarmıştır. Atlantikten Pasifiğe geçmesiyle dünya deniz münakalâtı sekteye uğramış ve milletlerarası ticarî münasebetler ile iktisadî bağlar tarihte seyrek tesadüf olunan bir durgunluğa girmiştir. Cihan harbinden evvelki aylar zarfında bütün memleketlerde millî müdafaa lehine azamî tasarruf, hususî istihlâkin tahdidi, istihsalâtın azamî miktara çıkarılması, ham maddelerin mümkün olduğu kadar fazla celbi, başlıca metal ve iptidaî madde stoklarının teşkili, nihayet dahilî ve haricî ticaret ile fiyatların sıkı murakabesi tedbirleri alınmıştır, istihsal ve istihlâki tanzim maksadile müteaddit teşkilât vücude getirilmiş, hurda metaller ve kullanılmış madenî yağlar toplatılmış, fiyat murakabe teşkilâtlarına geniş salâhiyetler verilmiş, ihtikârla mücadele kat'ilemiş, pazar tatilleri kaldırılmış ve kabili istifade olan bütün maddeler